

УДК: 339.564

Федорець Людмила Миколаївна

Експортна стратегія підприємств АПК Черкаської області

В статті проаналізований процес стратегічного планування експортної діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області. Обґрунтовано економічну взаємозалежність між експортною стратегією та показниками ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

In the article the process of the strategic planning of export activity of agricultural enterprises of the Cherkassy region is analyzed. Economic interdependence between export strategy and indexes of efficiency of realization of foreign economic activity is grounded.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні інтеграційні процеси в Україні, вступ до Світової організації торгівлі вимагають формування нових ринкових досліджень стратегічного характеру щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності с-г підприємствами. Хоча, незважаючи на можливі ризики на світових ринках, останнім часом спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення обсягів зовнішньої торгівлі підприємствами АПК. Вітчизняні дослідження та світовий досвід показує, що більш успішно здійснюють зовнішньоекономічну діяльність ті підприємства, які використовують стратегічне планування та управління як складову частину експортно-імпортової діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність проблеми експортної орієнтації с-г підприємств, виходу на зовнішні ринки та стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності в цілому обумовлена тим, що до 1990 року експортна діяльність українських товарів

проводилась виключно централізовано. Після отримання статусу незалежної держави Україна поступово переходить до ринкових відносин з європейськими країнами і це вимагає від вітчизняних товаровиробників самостійної розробки, формування та реалізації зовнішньоекономічної стратегії. Проблемами стратегічного планування зовнішньої торгівлі займалися такі західні вчені як І.Ансоффа, М.Портер П.Друкер та інші. Їхня праця носять теоретичний характер і орієнтовані на економіку західних країн. Із вітчизняних науковців вивченням даної проблеми займалися І.Герчікова, І.Дахно, В.Демідов, П.Зав'ялов, Ю.Козак, А.Кредісов, О.Кириченко, А.Міщенко, А.Мокій, Ю.Макогона, Ю.Пахомов, С.Пивоварова, А.Румянцев, А.Старостін, Є.Савельєв, А.Філіпенко та інші.

Питання стратегії зовнішньоекономічної діяльності на рівні Черкаської області знайшли відбиток у наукових працях: С. Запотоцького, О. Коломицевої, О. Черевка, В. Коломійця та ін..

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження та запровадження науково-методичних рекомендацій щодо раціональності та практичності експортної стратегії с-г підприємств Черкаського регіону. Формування основних напрямків вдосконалення експортно-імпортової діяльності та формування зовнішньої стратегії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортна стратегія підприємств АПК Черкаської області є процесом планування та прогнозування майбутнього розвитку зовнішньої торгівлі. Принципи формування експортної стратегії на зовнішніх ринках не відрізняється від тих, які застосовуються підприємствами при плануванні на внутрішньому ринку. Вивчення різних підходів до поняття «стратегічне планування зовнішньої торгівлі» дало змогу узагальнити та конкретизувати дане тлумачення.

Експортна стратегія підприємства – це комплексний план на тривалий час на майбутнє, який включає систему дій та процесів підприємства на світових ринках, що направлений на досягнення стабільного економічного розвитку

експортно-імпортової діяльності, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стабільної експортної безпеки підприємства [1].

Сучасна експортна орієнтація зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК передбачає проведення ринкових досліджень стратегічного характеру. Це включає в себе процеси моніторингу навколишнього середовища, розробку ймовірних сценаріїв розвитку й інших видів аналізу, що необхідні для прийняття рішень щодо перспективних шляхів розвитку підприємства.

Процес розробки експортної стратегії с-г підприємств включає декілька етапів [1]:

- формулювання цілей та завдань зовнішньоекономічної діяльності с-г підприємств, враховуючи особливості даної сфери (європейські стандарти якості продукції, особливості митного оформлення тощо);
- розвиток провідної концепції експортної орієнтації, що передбачає ситуаційний аналіз, дослідження макро- та мікросередовища функціонування підприємства, формування та оптимізацію стратегічного вибору;
- застосування різноманітних підходів до розробки експортної стратегії с-г підприємства на зовнішньому ринку;
- формування та аналіз певних особливостей функціонування с-г підприємства на зовнішньому середовищі, що передбачає адаптацію виробничо-господарської діяльності та зовнішньоекономічних програм до закордонних умов та вимог.

Головна стратегічна мета с-г підприємства при здійсненні експортно-імпортової діяльності в умовах ринкової економіки - це завоювання і розширення експортного ринку збуту та отримання максимального прибутку. Підприємство-експортер повинно орієнтуватись на створення і підтримку конкурентної переваги, порівняної з кращими конкурентами, що ведуть діяльність по усьому світі. Експортна стратегія підприємства має бути орієнтована на тривалий успіх, а не просто на виживання [2].

В сучасних умовах регіональні с-г підприємства гостро відчують нестачу у налагодженні власної ефективної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю, яка була б адекватною сучасним вимогам і умовам, враховувала б динаміку кон'юнктури міжнародного і внутрішнього ринків, ґрунтувалася на принципах адаптивності і забезпечувала достатню гнучкість і швидкість в прийнятті рішень.

Експортна стратегія с-г підприємств Черкаського регіону станом на 2008 рік, не зважаючи на складні економічні умови, мала позитивну тенденцію до збільшення обсягів експортних поставок країнам-партнерам та розширення ринків збуту. Зовнішньоторговельний оборот щорічно збільшується. Це свідчить про ефективну експортну стратегію підприємств при виході в зовнішнє середовище (таб.1) [3].

Таблиця 1

Зовнішньоекономічна діяльність с-г підприємств Черкаського регіону

	2005	2006	2007	Січень- жовтень 2007	Січень- жовтень 2008	Січень- жовтень 2008/2007
Експорт, млн. дол. США	339,5	482,7	689,5	547,9	790,5	144.2
Імпорт, млн. дол. США	310,1	394,5	494,9	401,5	864,6	215.3
Зовнішньоторговельний оборот, млн. дол. США	649,6	877,2	1184,4	949,4	1655,1	174.3
Сальдо зовнішньоторговельного балансу, млн. дол. США	29,4	88,2	194,6	+146,4	-74,1	-

Протягом 2008 року с-г підприємства області підтримували зовнішньоторговельні зв'язки з партнерами із 101 країни світу.

Розвиток зовнішньої торгівлі в Черкаському регіоні в 2008 році характеризується збільшенням зовнішньоторговельного обороту проте негативною тенденцією є від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі.

Обсяг експорту продукції с-г підприємств Черкащини за січень-жовтень 2008 р. становив 790,5 млн. дол. США, імпорту – 864,6 млн. дол. США, у порівнянні з січнем-жовтнем 2007 р. відбулося збільшення обсягу експорту на

44,1%, та збільшення обсягу імпорту – в 2,1 рази. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі становило -74,1 млн. дол. США [4].

Досягнення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі та отримання максимального прибутку від здійснення зовнішньоекономічної діяльності вимагає формування та ефективної реалізації експортної стратегії, що повинна розроблятися на основі глибокого аналізу кон'юнктури зовнішніх ринків, становища у вітчизняному виробництві, впливу факторів, які позначилися на обсягах та структурі експортної діяльності регіональних підприємств, визначення цілей, пріоритетів і напрямів розвитку експортного потенціалу області в цілому.

Географічне розташування Черкащини, вигідні умови для ведення сільського господарства сприяють розширенню експорту с-г продукції, міжнародних транспортно-експедиторських послуг, створює сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів. З цієї точки зору важливо забезпечити участь регіону в державних зовнішньоекономічних проектах. Це сприятиме інтеграції країни та області у світову систему господарства і забезпеченню її економічної безпеки.

Динаміка зовнішньої торгівлі підприємств області має наступний вигляд (рис. 1) [3,4].

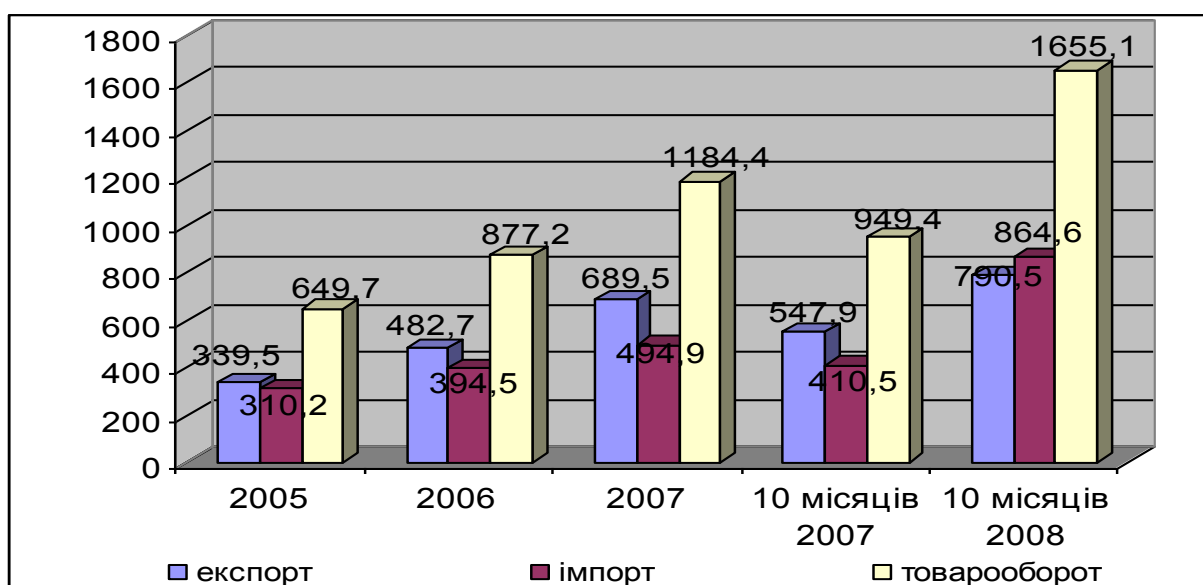

Рис.1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств АПК Черкаської області у 2005-2008 рр., млн. дол. США

Використовуючи природні переваги, вдало сформовану експортну стратегію розвитку, с-г підприємства Черкаської області постійно розвиваються, збільшуючи обсяги експортних поставок та розширюючи частки зовнішніх ринків.

В географічному розрізі експортна діяльність виглядає наступним чином: частка країн СНД становила 32,5%, країн Європи – 16,4%, Азії – 26,1%, Африки – 6,3%, Америки – 17,8%, Австралії та Океанії – 0,8%. В тому числі частка країн ЄС склала 16,3%. Порівняно з січнем-жовтнем 2007 р. обсяг експорту товарів до країн СНД збільшився в 1,7 рази, Європи – в 1,8 рази (в тому числі до країн ЄС – також в 1,9 рази), Азії – на 26,3%, Африки – в 3,5 рази, Австралії та Океанії – в 23,1 рази; до країн Америки скоротився на 3,9%.

Економічний розвиток агропромислового комплексу в цілому по регіону забезпечує позитивну динаміку покриття експортом імпорту за період 2005 – 2008 рр. (рис.2) [4].

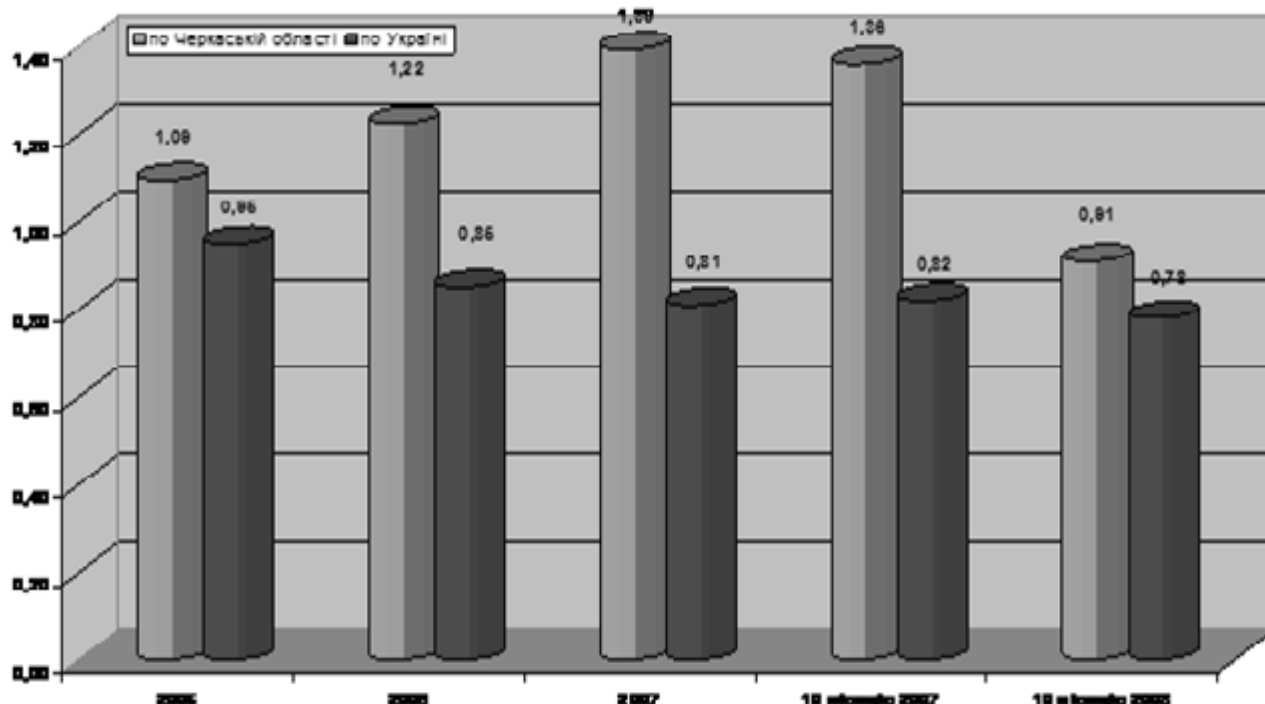

Рис.2. Динаміка коефіцієнта покриття експортом імпорту у 2005-2008 рр.

Підприємства агропромислового комплексу Черкащини експортували свою продукцію в 2008 році до 101 країни світу (рис.3) [4].

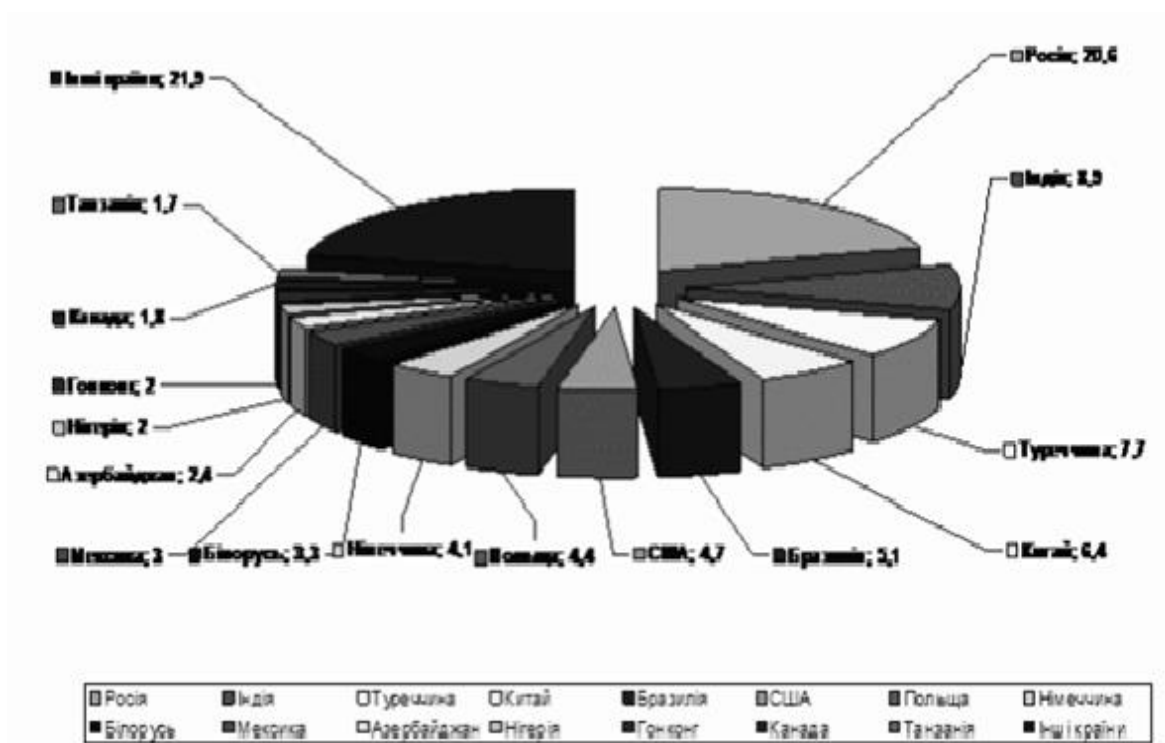

Рис.3. Географічна структура експорту підприємств Черкаської області за підсумкам січня-липня 2008 року (у підсумку до загального обсягу)

Найбільша частка експорту підприємств Черкащини (за підсумками січня – жовтня 2008 року) припала на [4,5]:

- Російську Федерацію – 20,6% (162,7 млн. дол. США);
- Індію – 8,9% (70,6 млн. дол. США);
- Туреччину – 7,7% (61,1 млн. дол. США);
- Китай – 6,4% (50,4 млн. дол. США);
- Бразилію – 5,1% (40,5 млн. дол. США);
- США – 4,7 % (37,2 млн. дол. США);
- Польщу – 4,4% (34,39 млн. дол. США);

Обсяг експорту продукції регіоном до перелічених країн порівняно з січнем-жовтнем 2007 р. змінився таким чином: Російська Федерація – збільшення в 1,7 рази, Туреччина – в 1,6 рази, Індія – на 55,1%, Бразилія – на 13%, США – зменшення на 4,9%; Китай – зменшення на 16,6%.

Пріоритетом у розвитку експортного потенціалу регіону на майбутнє повинно стати використання переваг тих виробництв, які мають передові

технології та високий експортний потенціал. Такий потенціал в області має сільське господарство за умови його реформування, створення сучасної переробної промисловості, поліпшення умов зберігання продукції тощо.

Для підтримки регіональних товаровиробників пріоритетом державної промислової політики повинен стати експорт лише прогресивної товарної продукції. Традиційний матеріально-сировинний експорт с-г підприємств на обласному рівні, насамперед по ресурсній базі власної промисловості, необхідно регулювати з використанням інструментів митно-тарифної і цінової політики. Експортна діяльність та міжнародна торгівля обласних промислових товаровиробників - це не засіб виживання, а важіль підйому виробництва, його структурної перебудови, паритетної економічної інтеграції в європейські економічні структури [6]. Тобто Україні необхідно від експорту як чиннику визначеної стабілізації ринку перейти до експорту як чиннику ефективного розвитку.

Висновки. Отже, враховуючи весь комплекс факторів, пов'язаних із станом та перспективами розвитку експортної діяльності с-г підприємств Черкаської області, необхідно сформулювати ефективну експортну стратегію та цілісну систему заходів державного стимулювання експорту з метою створення сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для розширення експорту та надання регіональним експортерам відповідної допомоги в фінансовій, правовій, інформаційній, дипломатичній, маркетинговій сферах.

Важливо, щоб регіони України становили єдину цілісну систему зовнішньоекономічної діяльності; забезпечення умов кардинального поліпшення структури експортно-імпоротної діяльності за рахунок поставок готової продукції, використання інвестицій виробничої та науково-технічної кооперації тощо. Це дасть можливість країні інтегруватись у світову економіку рівноправним партнером. Також необхідно ефективно використовувати для розвитку експортного потенціалу різні форми міжнародного економічного співробітництва. Йдеться про створення спільних підприємств, міжнародний

лізинг, створення вільних економічних зон, прикордонну торгівлю тощо. Однак таке міжнародне співробітництво має відповідати вимогам економічної безпеки країни, а не бути додатковим каналом відтоку капіталів з України, що має місце нині.

Список використаних джерел:

1. Шашло Н.В. Формування експортної стратегії підприємств АПК України // Вісник ХНТУСГ.-№71.-2008.-с.412-423.
2. Вічевич А.М., Максимець О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Навч.посіб. – Львів: Афіша, 2004.-с.140.
3. Черкащина у цифрах 2007 // Статистичний збірник. – м.Черкаси.-2008.
4. www.oda.ck.ua
5. Сільське господарство // Статистичний збірник.-м.Черкаси.-2008.
6. Дерев'янка О.В. Експортна стратегія України за умов глобалізації світового ринку: Дис. канд. екон. Наук / К., 2001.